

Działania społeczne a proces profilowania świata społecznego. Causus prawnicowej i liberalnej interpretacji sytuacji na polsko-białoruskiej granicy

Streszczenie: Gdy w drugiej połowie 2021 roku sytuacja na polsko-białoruskiej granicy uległa gwałtownemu zaognieniu, stała się przedmiotem licznych artykułów, publikowanych w głównych tygodnikach opinii o różnych orientacjach ideologicznych. Ich analiza z wykorzystaniem koncepcji profilowania Jerzego Bartmińskiego, pozwoliła na odsłonięcie dwóch alternatywnych profili osób usiłujących przedostać się do Polski z terenu Białorusi (nielegalny imigrant *versus* uchodźca) i skrywających się za nimi odmiennych obrazów świata społecznego manifestujących się w ideologicznych (prawnicowych i liberalnych) kodach językowych. Zgodnie z koncepcją J. Bartmińskiego zabieg profilowania jest możliwy do zrekonstruowania w każdym tekście kultury, a rekonstrukcja zabiegu profilowania umożliwia uzyskanie definicji kognitywnej, czyli takiej, która pozwala na przedstawienie sposobu pojmowania przez mówiących wydarzeń świata społecznego, sposobów ich porządkowania, kategoryzowania i wartościowania. Zrekonstruowane profile zostały użyte w analizowanych tekstach do wygenerowania odmiennych wzorców działania (obrona suwerenności *versus* pomoc ludziom w kryzysie humanitarnym), które okazały się mieć wspólny obszar, jakim jest identyfikowanie figury zewnętrznego wroga i wewnętrznego zdrajcy.

Słowa kluczowe: obraz świata, profilowanie, wzorce działania, ideologia prawnicza, ideologia liberalna, sytuacja na polsko-białoruskiej granicy

Wprowadzenie

Moje pytanie badawcze dotyczyło tego, jakie profile osób usiłujących przedostać się do Polski z terenu Białorusi są konstruowane w polskich tygodnikach opinii, jakie kryją się za nimi obrazy świata społecznego i jakie wzorce

działania one uruchamiają. Materiał badawczy obejmował dwa tygodniki o odmiennym zabarwieniu ideologicznym: prawicowy tygodnik „Do Rzeczy” i liberalny tygodnik „Newsweek”, które ukazywały się w okresie zaognienia się sytuacji na granicy polsko-białoruskiej. Zostały one wyłonione na podstawie kryterium atrybutów prasy opinii (zawartość tekstów analitycznych zawierających stanowiska autorów wobec aktualnych wydarzeń), wysokiego poziomu sprzedaży (dane Związku Kontroli Dystrybucji Prasy) i cytawalności (raporty Instytutu Monitorowania Mediów). Badaniem zostały objęte wszystkie numery, które ukazały się w drugiej połowie 2021 roku, i wszystkie teksty dotyczące sytuacji na polsko-białoruskiej granicy. Analiza polegała na wydobywaniu wiązek eksponowanych w tekstach aspektów (fasetów), tworzących konstrukcje odsłaniające specyficzne obrazy świata i uruchamiających specyficzne działania.

Teoretycznym punktem wyjścia dla podjęcia próby zrekonstruowania procesu profilowania tytułowego aspektu świata społecznego jest dla mnie interakcjonistyczne przekonanie o tym, że żadna sytuacja nie ma dla ludzi charakteru neutralnego, lecz jest sytuacją postrzeganą i interpretowaną przez nich w kontekście zespołu znaczeń, w którego są posiadaniu. Znaczenie natomiast jest fenomenem, wyrażanym za pośrednictwem znaków (Blumer, 2007). W każdej kulturze kreowane są zespoły znaczeń tworzące wzorce interpretowania sytuacji i zdarzeń, a człowiek, podejmując działania, sięga po owe wzorce. Wzorce, o których mowa, są zaś wyrażane w słowach, które skrywają sensy zawierające wskazania co do sposobu działania. Tendencja do reagowania na świat na podstawie wyrażających znaczenia słów została uwzględniona w klasycznej definicji człowieczeństwa, zgodnie z którą człowiek jest jedyną istotą wyposażoną w *logos*, tłumaczony zwykle jako „rozum” lub „myślenie”, ale oznaczający również tyle, co „język”. Człowiek jest zatem *homo loquens* – istotą, która mówi (Żychliński, 2009). Mówienie nie należy jednak do sfery podmiotowej, lecz wspólnotowej, ponieważ jest ono zwykle mówieniem do kogoś, komu pragnie się przekazać swoje myśli. Mówienie ma zatem zawsze pewien cel, możliwy do zrealizowania jedynie w ramach wspólnej konwencji, która oddaje określone interpretacje świata, organizowane przez określone punkty widzenia, typy racjonalności czy przyjęte hierarchie wartości (Bartmiński, 1993b, s. 15). W rezultacie ich oddziaływania powstają różne warianty wyobrażenia przedmiotu, które Jerzy Bartmiński określa mianem profili pojęcia. W jego ujęciu profilowanie to zatem rodzaj operacji językowo-pojęciowej, polegającej na „kształtowaniu obrazu przedmiotu poprzez ujęcie go w określonych aspektach [...] zgodnie z wymogami

określonego punktu widzenia” (Bartmiński i Niebrzegowska, 1998, s. 212). Przedmiotem profilowania nie jest w tym ujęciu żaden konkretny obiekt, lecz pojęcie (Muszyński, 1998, ss. 23–24), zaś przebieg profilowania obejmuje „wstępną kategoryzację przedmiotu, [...] dobór aspektów odpowiadających dokonanej kategoryzacji, [...] jakościowe charakterystyki przedmiotu w ramach przyjętych aspektów” (Bartmiński, 1993a, s. 270).

Koncepcja profilowania pojęć została opracowana na gruncie językoznawstwa kognitywnego, zorientowanego na językowe konceptualizacje rzeczywistości. Jej istotą jest opisywanie zawartych w języku interpretacji sytuacji i zdarzeń, i na tej podstawie rozpoznawanie obrazu świata, który poprzedza użycie konkretnych słów. Pojęcie językowego obrazu świata zostało przejęte na grunt polski od amerykańskich etnolingwistów E. Sapira i B.L. Whorfa i „dotyczy sposobu, w jaki mówiący za pomocą języka interpretują rzeczywistość, to znaczy wyodrębniają określone przedmioty i zdarzenia, grupują je w kategorie, przypisują im określone charakterystyki i wartościują” (Bartmiński, 2004–2005, s. 119). Na gruncie pedagogiki międzykulturowej koncepcja językowego obrazu świata była wykorzystywana m.in. przez Jerzego Nikitorowicza (2012) w kontekście rozpoznawania wzajemnego wpływu poznania i języka w procesie kształtowania się tożsamości kulturowej, Ewę Ogrodzką-Mazur (2007) w kontekście badania językowych obrazów wartości czy Adelę Kożyczkowską (2023) do opisu procesu tworzenia się śląskiej tożsamości.

W wyniku rekonstrukcji zabiegu profilowania uzyskuje się tzw. definicję kognitywną, która pozwala na „zdanie sprawy ze sposobu pojmowania przedmiotu przez mówiących danym językiem, tj. ze sposobu utrwalonej społecznie i dającej się poznać poprzez język i użycie języka wiedzy o świecie, kategoryzacji jego zjawisk, ich charakterystyki i wartościowania” (Bartmiński, 1988, s. 172). Zabieg profilowania daje się zrekonstruować w każdym tekście kultury, ponieważ każdy tekst zawiera „założone obrazy świata i przyjęte (presuponowane albo jawnie deklarowane) systemy norm i wartości” (Bartmiński, 2004–2005, s. 123).

Prawicowe i liberalne profilowanie osób usiłujących przedostać się do Polski z terenu Białorusi

W rezultacie rekonstrukcji zabiegu profilowania w wybranych do analizy tygodnikach opinii zidentyfikowane zostały dwa profile osób, które próbowały przedostać się do Polski z terenu Białorusi: izolacyjny (nielegalny imigrant)

i inkluzyjny (uchodźca). Pierwszy z nich jest reprezentowany w tygodniku prawniczym, drugi natomiast w tygodniku liberalnym.

Definicja kognitywna profilu izolacyjnego opisuje osoby, które znalazły się na granicy, jako sprowadzonych przez białoruskie służby nielegalnych imigrantów: „Białoruś zaczęła ściągać migrantów przybywających również z Turcji – i to nie tylko Irakijczyków, lecz także cały przekrój narodowości: od Szyjczyków do imigrantów z Afryki” (Repetowicz, 2021, s. 24); „Do polskiej granicy wciąż dobijają się setki nielegalnych migrantów” (Pieczyński, 2021a, s. 32); „nie mamy dziś do czynienia z uchodźcami, o których mówi konwencja genewska, ale migracją ekonomiczną uwikłaną w konflikt polityczny o paramilitarnym charakterze” (Rowiński, 2021, s. 26).

Definicja kognitywna profilu inkluzyjnego opisuje z kolei osoby na granicy jako uchodźców: „Od kilku tygodni granicę polsko-białoruską próbują przekroczyć uchodźcy z Afganistanu” (Karpiuk, 2021, s. 28); „Oni po prostu ratunku szukają, uciekli przed wojną” (Pawlicki, 2021, s. 26).

Zidentyfikowane profile (izolacyjny i inkluzyjny) są zaopatrzone w siłę perswazyjną, ponieważ na ich podstawie sugerowane i podejmowane są działania wobec osób, które próbują się przedostać do Polski.

Budowa muru i identyfikowanie wroga jako manifestacje profilowania izolacyjnego

Przyjęta w obrębie profilu izolacyjnego retoryka kieruje uwagę na konieczność obrony zagrożonej granicy, która jest znakiem suwerenności terytorialnej Polski: „Ochrona granic nabiera nowego znaczenia, które nie ma związku z przeciwdziałaniem agresji obcego mocarstwa, lecz dotyczy przeciwstawiania się imigracji” (Polkowska, 2020, s. 630); chodzi o to, „aby granica była tym, czym jest dla każdego państwa wysoko ceniącej suwerenność” (Pieczyński, 2021b, s. 31). Antytetyczne ujęcie polityki przeciwstawiające suwerenność otwartości na imigrantów powoduje przesunięcia w waloryzowaniu tych dwu pojęć. Utożsamienie zamknięcia z suwerennością skłania do jego pozytywnego waloryzowania, natomiast otwartość, budząca pozytywne skojarzenia, nabiera znaczenie pejoratywnego. W obrębie tego konstruktury wyobrażeniowego mur staje się wyróżnikiem obrony suwerenności, dlatego „żołnierze budują ogrodzenie w postaci zapory inżynierskiej – dwuipółmetrowego płotu” (Pieczyński, 2021b, s. 27). Zobowiązanie do obrony granic jest również związane z kwestią bezpieczeństwa wspólnoty europejskiej: „ochrona granic Unii [...] stanowi traktatowy obowiązek Polski” (Jurek, 2021, s. 24)

i uzasadniane szerszą tendencją: „wcześniej podobne konstrukcje, mające chronić przed inwazją nielegalnych imigrantów, postawili wzdłuż swoich granic m.in. Węgrzy, Grecy, Hiszpanie, Bułgarzy, Estończycy, Litwini, Łotyśze i Słowacy” (Przybylski, 2021, s. 28). Mur ma nie tylko walor obronny, ale również humanitarny: „będzie to »mur dla życia« – bo z jednej strony zapewni bezpieczeństwo mieszkańcom strefy przygranicznej, z drugiej zaś strony niemożliwa do pokonania »na dziko« granica zniechęci potencjalnych imigrantów do jej przekraczania, a zatem skończy się również kryzys humanitarny” (Pieczyński, 2021b, s. 28).

W kontekście pozytywnie waloryzowanej polityki izolacyjnej zarysowuje się tendencja do identyfikowania figury zewnętrznego wroga i wewnętrznego zdrajcy, którzy mają wspólne cele: „skłócić Polskę z Unią. Używając lewicowej narracji o prześladowanych uchodźcach, przekonać Zachód, że powinien ukarać Warszawę i zmusić ją do przyjęcia imigrantów. [...] doprowadzić do wewnętrznego rozłamu w polskim społeczeństwie i wywrzeć nacisk na rząd za pomocą pożytecznych idiotów z proimigracyjnej opozycji” (Pieczyński, 2021c, s. 20). Wrogo nastawiona jest UE i papież Franciszek. Wprowadzie przewodnicząca Komisji Europejskiej Ursula von der Leyen mówi, że „to nie jest kryzys migracyjny. To próba autorytarnego reżimu, by zdestabilizować swoich demokratycznych sąsiadów” (Baranowska, 2021, s. 31), to jednak „Unia jako całość dalej stawiała wyżej niechęć do Polski, niż była gotowa do pomagania rządowi w Warszawie. Komisja Europejska odmówiła pieniędzy na pomoc w budowie muru granicznego” (Semka, 2021a, s. 26). Z kolei „papież Franciszek uczynił z kwestii migracyjnej jedną z osi swojego pontyfikatu” (Chmielewski, 2021, s. 28), a polscy biskupi okazali się „bardzo wyczuleni na proemigrancką linię papieża Franciszka” (Semka, 2021a, s. 26), czego skutkiem jest nie tylko wpisanie się Kościoła w białoruską i rosyjską propagandę, ale wręcz współdziałanie z reżimem białoruskim i rosyjskim: „z szefem MSZ Rosji Siergiejem Ławrowem spotkał się abp Paul Gallagher, sekretarz Sekretariatu Stanu Stolicy Apostolskiej ds. relacji z państwami. Arcybiskup Gallagher, stojąc na konferencji prasowej u boku Ławrowa, poddał krytyce działania polskich władz – powołując się przy tym właśnie na głos Kościoła w naszym kraju” (Chmielewski, 2021, s. 28).

Wewnętrznym zdrajcą jest z kolei opozycja i liberalne media, które przyłączają się do białoruskiej propagandy: „politycy liberalnej lewicy, celebryci, elity artystyczne i akademickie [...] ochotniczo wzięły udział w operacji »Śluza« w roli »piątej kolumny« białoruskiego satrapy” (Ziemkiewicz, 2021a, s. 28); lub – z drugiej strony – dokonują jawnej zdrady motywowanej wła-

snym interesem politycznym: „histeria wokół »dzieci z Michałowa« dała lokalnym samorządowcom szansę na rozgłos. [...] Michałowo stało się punktem proimigracyjnego oporu przeciwko władzy. Nic dziwnego – burmistrz Marek Nazarko to lokalny działacz Platformy Obywatelskiej” (Pieczyński, 2021d, s. 30).

Oceny działań opozycji dokonuje się w kilku obszarach: skupiania uwagi na kobietach i dzieciach (Semka, 2021a, s.25), na nieludzkich służbach (Ziemkiewicz, 2021a, s. 29) i na nieodpowiedzialnych działaniach opozycyjnych polityków, aktywistów i celebrytów. Zdaniem M. Pieczyńskiego: „lewicowi aktywiści są przekonani, że »uchodźcy« ciężko chorują i znajdują się po polskiej stronie granicy. Wezwali nawet pogotowie ratunkowe do Syryjczyków. Karetka nie dojechała, bo [...] okazało się, że grupa koczuje po stronie białoruskiej” (2021b, s. 32). Z kolei Rafał A. Ziemkiewicz uważa, że narracja liberalna kreuje skrajnie negatywny obraz polskich służb: „nie udzielając azylu proszącym o niego uchodźcom, polski rząd i Polacy »nie zdają egzaminu z człowieczeństwa« i zasługują na najwyższą pogardę, a wykonujący »nieludzkie« polecenia władzy pogranicznicy i żołnierze stają się mordercami kobiet i dzieci, takimi samymi jak hitlerowskie Einsatzgruppen” (2021a, s. 29); a liberalne działania – jak pisze – „przybierały też formy jawnie przestępcze, takie jak próby [...] masowego ujawniania danych osobowych żołnierzy i funkcjonariuszy oraz apele o zasypywanie »morderców« pogróżkami czy też próby manifestacyjnego niszczenia umocnień granicznych” (Ziemkiewicz, 2021a, s. 29). Zdaniem komentatorów konserwatywnych działania przedstawicieli światopoglądu liberalno-lewicowego jeden do jednego odzwierciedlają propagandę białoruską, której celem jest „ukazanie Polski jako kraju rzekomo znęcającego się nad »uchodźcami«, nieradzącego sobie z kontrolą granicy oraz aktywizacja skrajnych postaw w celu polaryzacji opinii publicznej” (Repetowicz, 2021, s. 24), a znaną praktyką każdej propagandy jest posługiwanie się „emocjonalną manipulacją. Przekaz propagandowy zawsze obliczony jest na pobudzenie emocji, szczególnie takich, które uchodzą za szlachetne, a więc ulegamy im chętnie – współczucia, potrzeby opowiedzenia się za sprawiedliwością, wspierania słabszych przeciwko silniejszym [...] Z kolei żeby wzbudzić odruch emocjonalny, trzeba z reguły posłużyć się kłamstwem. Dlatego w przekazie propagandowym kłamstwo i gra na emocjach związane są nierozdzielnie” (Ziemkiewicz, 2021b, s. 24).

Akcje pomocowe i identyfikowanie wroga jako manifestacje profilowania inkluzyjnego

Przyjęta w profilu inkluzyjnym retoryka kieruje uwagę na domagający się rozwiązania kryzys humanitarny na polsko-białoruskiej granicy. Angażowanie się w pomoc uchodźcom jest traktowane jako wyraz postawy moralnej: „tu chodzi o ludzkie życie, nie ma większej wartości. Nie można ludzi zostawić na śmierć” (Kim, 2021c, s. 28) lub chrześcijańskiej powinności: „jak bliźniemu dzieje się krzywda, to należy mu pomóc” (Pawlicki, 2021, s. 28), którego zaniechanie jest zdradą wartości chrześcijańskich: „gdzie jest cały dorobek tej kultury, która się powołuje na wartości chrześcijańskie?” (Kim, 2021a, s. 26)

Aktywiści zaangażowani w pomoc uchodźcom „nie mają wsparcia systemowego, żadnej pomocy od państwa” (Kim, 2021d, s. 25), a ich działania są utrudniane i represjonowane przez służby: „mundurowi zatrzymują nas co kilkanaście minut. Zaglądają do samochodu, sprawdzają bagażnik i dokumenty. Czasem blokują drogi” (Karpiuk, 2021, s. 30); „nieumundurowani funkcjonariusze Straży Granicznej zatrzymali kilkoro mieszkańców. Powalili ich na ziemię, celowali do nich z broni” (Kim, 2021b, s. 34). Działania pomocowe są często opisywane w klimacie sensacyjnym: „codziennie wychodzą na akcje [...]. Zaczyna się od pinezki na mapie Google. To sygnał od ludzi, którzy przekroczyli nielegalnie polsko-białoruską granicę i potrzebują pomocy. A potem jest wyścig z czasem, żeby dotrzeć do nich, zanim przyjedzie Straż Graniczna i ich zgarnie” (Kim, 2021c, s. 25). Zwykle mowa jest o tym, że „większość osób, które tutaj mieszkają i są zaangażowane w pomoc humanitarną, to ludność napływowa” (Kim, 2021a, s. 25), rzadziej ekspozuje się zaangażowanie w pomoc mieszkańców Podlasia: „ludzie Podlasia zawsze byli szczerzy, otwarci i wrażliwi, jestem przekonany, że u większości jest teraz wewnętrzna potrzeba, żeby tym ludziom w nieszczęściu pomóc – mówi burmistrz Sirak” (Kim, 2021c, s. 26); a także polityków opozycyjnych i celebrytów: „poseł Maciej Konieczny wchodził tam i przekazywał im rzeczy: śpiwory, namioty, jedzenie, wodę” (Karpiuk, 2021, s. 29); „oni tam nie mają gdzie uciec przed chłodem, do tego boją się stosowanej wobec nich przemocy – mówi aktorka Maja Ostaszewska [...] Początkowo pomagałam z Warszawy [...] – A potem zaczęłam dostawać sygnały [...], że przyjazd takiej osoby jak ja mógłby być pomocny” (Kim, 2021d, s. 24).

Figurem wroga reprezentują władze i służby państwowe oraz narodowcy. Władze wprowadziły stan wyjątkowy w pasie przygranicznym: „tylko po to,

żeby pozbyć się dziennikarzy i innych świadków tego, co dzieje się z uchodźcami w Usnarzu” (Kowalczyk, 2021, s. 31), a także po to, by zastraszyć ludzi: „ci z PiS chcą ludzi postraszyć, żeby się bali” (Kowalczyk, 2021, s. 31). W tym kontekście okazuje się, że „to jest państwo, które posługuje się systemowym rasizmem i łamie prawa człowieka” (Kim, 2021d, s. 26), państwo, które zawiodło: „wierzyliśmy, że ci ludzie zostaną w cywilizowany sposób przejęci przez władze, sprawdzeni i albo będą deportowani, albo dostaną u nas azyl” (Kim, 2021a, s. 24). Utrata zaufania do polskich władz skłania do zwracania się ku niezależnej telewizji i instytucjom unijnym: „inaczej by to wyglądało, jakby do zony przyjechały jakieś niezależne telewizje i unijne służby, ten Frontex” (Pawlicki, 2021, s. 27). Szczególnie negatywnie są opisywane działania polskich służb wobec uchodźców: „strona polska nie dostarczyła im żadnej pomocy” (Karpiuk, 2021, s. 32); „matka przerzuca przez zasieki małe dziecko, a dowódca rozkazuje ci odrzucić tego dzieciaka z powrotem” (Pawlicki, 2021, s. 27); i wobec wolontariuszy: „spotkaliśmy [...] Straż Graniczną [...] Jeden ze strażników podniósł pałkę teleskopową i biegł w naszą stronę” (Kim, 2021b, s. 34); „nadzialiśmy się na ciężarówkę wojskową [...] wyskoczyło 10–12 osób z karabinami. Wszyscy zamaskowani, bez dystynkcji. Zaczęli krzyczeć, że mamy wysiadać z samochodu [...] wszystko działo się poza terenem stanu wyjątkowego, więc było bezprawne” (Kim, 2021b, s. 36). Wrody wobec uchodźców i tych, którzy niosą im pomoc są także nacjonaści: „szeregi zwierają także podlascy nacjonaści” (Kim, 2021b, s. 35). „Na wszystkich [...] narodowych forach internetowych jest niesamowity hejt na uchodźców. Mnóstwo komentarzy typu: »strzelać do nich jak do kaczek«” (Kim, 2021b, s. 35). „Kiedy policja zatrzymała kiboli podejrzanych o zniszczenie samochodów Medyków na Granicy, liderzy grupy Niklot Białystok natychmiast ogłosili zrzutkę na opłacenie im prawników. Już wcześniej [...] zapowiedzieli, że »w imię obrony ojczyzny« [...] utworzą obywatelskie patrole. »Nasi przodkowie krwią własną oraz wroga uświęcali naszą ziemię i granicę, dziś my jako Polacy, nacjonaści, czujemy się w obowiązku, by ich strzec« [...] tu są groby naszych przodków, a oni nie byli czarni ani żółci” (Kim, 2021b, s. 35).

Zakończenie

Zrekonstruowane zabiegi profilowania, wraz z poprzedzającymi je obrazami świata i następującymi po nich działaniami, pozwalają wpisać wydobyte profile w doskonale znane pedagogice międzykulturowej continuum Inny/Obcy/Wróg. Kluczową kategorię stanowi w nim niedookreślony Obcy, które-

go pojawienie się inicjuje interpretacje mogące ulokować go na pozycji Wroga bądź Innego (Kożyczkowska i Młynarczyk-Sokołowska, 2018, ss. 33–34), a jak ilustruje to zaprezentowana analiza – zdefiniowana już figura Obcego raz jest wykorzystywana jako narzędzie realizowania wobec przybyszów polityki strachu i niechęci (narracje prawicowe) lub otwartości i tolerancji (narracje liberalne) (Warchała, 2019, s. 273); a innym razem jako narzędzie polityki nienawiści wobec przeciwnika ideowego (narracje prawicowe i liberalne). Wynika to stąd, że Inny/Obcy/Wróg to kategorie relatywne, które profilowane są w konkretnych kontekstach kreślących możliwe pola styczności i podziałów. Współczesne media (również analizowane tygodniki opinii) tworzą natomiast kontekst nader często dostarczający zredukowanych kodów opisu (Lewowicki, 2013), będących narzędziem tworzenia uproszczonych narracji konstruujących silnie spolaryzowaną wersję świata, w którym rośnie ryzyko społecznej dezintegracji. Tadeusz Lewowicki widzi tu zadanie dla edukacji (w szczególności międzykulturowej), ponieważ tylko „w edukacji pozostaje pokładać nadzieje w sytuacji, gdy trudno liczyć na to, że korzystne zmiany nastąpią dzięki [...] dysponentom środków masowej komunikacji (2015, s. 32).

Bibliografia

- Blumer, H. 2007. *Interakcjonizm symboliczny. Perspektywa i metoda*. Kraków: Zakład Wydawniczy Nomos.
- Baranowska, K. 2021. Pomoc za wszelką cenę. *Do Rzeczy*. 48, ss. 30–31.
- Bartmiński, J. 1988. Definicja kognitywna jako narzędzie opisu konotacji. W: Bartmiński, J. red. *Konotacja*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, ss. 169–183.
- Bartmiński, J. 1993a. O profilowaniu i profilach raz jeszcze. W: Bartmiński, J. i Tokarski, R. red. *O definicjach i definiowaniu*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, ss. 267–276.
- Bartmiński, J. 1993b. *O profilowaniu w słowniku etnolingwistycznym. Profilowanie pojęć. Wybór prac*. Zestawił J. Bartmiński. Lublin: Wydawnictwo UMCS, ss. 7–17.
- Bartmiński, J. 2004–2005. Pytania o przedmiot językoznawstwa: pojęcia językowego obrazu świata i tekstu w perspektywie polonistyki integralnej. *Postscriptum*. 2–1 (48–49), ss. 114–125.
- Bartmiński, J., Niebrzegowska, S. 1998. Profile a podmiotowa interpretacja świata. W: Bartmiński, J. i Tokarski, R. red. *Profilowanie w języku i w tekście*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, ss. 211–223.

- Chmielewski, P. 2021. Watykan w kampanii oczerniania Polski. *Do Rzeczy*. **47**, ss. 28–29.
- Jurek, M. 2021. Pułapka migracjonizmu. *Do Rzeczy*. **50**, ss. 22–25.
- Karpiuk, D. 2021. Napisali, że umierają. *Newsweek*. **35**, ss. 28–32.
- Kim, R. 2021a. Ludzie, których nikt nie chce. *Newsweek*. **47**, ss. 24–27.
- Kim, R. 2021b. Macie się bać. *Newsweek*. **50**, ss. 32–36.
- Kim, R. 2021c. Mieszkają w strefie stanu wyjątkowego. Codziennie wychodzą na akcje. „Jesteśmy tutaj sami”. *Newsweek*. **44**, ss. 24–28.
- Kim, R. 2021d. Stoi za mną wielu ludzi. *Newsweek*. **51–52**, ss. 23–26.
- Kowalczyk, M. 2021. Tak pilnują Polski. *Newsweek*. **37**, ss. 30–33.
- Koźyczkowska, A. 2023. Wypędzenie z kulturowego dzieciństwa. Refleksja w kontekście koncepcji zakorzenienia. *Colloquium*. **3** (51), ss. 5–20.
- Koźyczkowska, A. i Młynarczyk-Sokołowska, A. 2018. *Kulturowe konteksty dzieciństwa. Szkice antropologiczno-pedagogiczne*. Gdańsk: Katedra.
- Lewowicki, T. 2013. Edukacja wobec odwiecznych i współczesnych problemów świata – konteksty i wyzwania edukacji międzykulturowej. *Edukacja Międzykulturowa*. **2**, ss. 19–37.
- Lewowicki, T. 2015. Wielokulturowość i globalizacja a strategie edukacji międzykulturowej. *Pogranicze. Studia Społeczne*. **XXV**, ss. 13–24.
- Muszyński, Z. 1998. „Profilowanie” profilowania. W: Bartmiński, J. i Tokarski, R. red. *Profilowanie w języku i w tekście*. Lublin: Wydawnictwo UMCS, ss. 19–34.
- Nikitorowicz, J. 2012. Język domu rodzinnego jak rdzenna wartość kreująca tożsamość międzykulturową. *Wychowanie w Rodzinie*. **1** (5), ss. 67–82.
- Ogrodzka-Mazur, E. 2007. *Kompetencja aksjologiczna dzieci w młodszym wieku szkolnym. Studium porównawcze środowisk zróżnicowanych kulturowo*. Katowice: Wydawnictwo UŚ.
- Pawlicki, J. 2021. Strach w strefie zakazanej. *Newsweek*. **46**, ss. 26–29.
- Pieczyński, M. 2021a. Na wschodzie bez zmian. *Do Rzeczy*. **38**, ss. 32–33.
- Pieczyński, M. 2021b. Pogranicze w ogniu. *Do Rzeczy*. **43**, ss. 26–28.
- Pieczyński, M. 2021c. Szturm odparty. *Do Rzeczy*. **46**, ss. 19–21.
- Pieczyński, M. 2021d. „Wolne” miasto Michałowo. *Do Rzeczy*. **45**, ss. 30–31.
- Polkowska, L. 2020. Profilowanie pojęcia suwerenności we współczesnych tygodnikach opinii. *Studia Medioznawcze*. **3** (82), ss. 628–638.
- Przybylski, J. 2021. Rosną mury wokół Unii. *Do Rzeczy*. **45**, ss. 28–29.
- Repetowicz, W. 2021. Operacja „kryzys migracyjny”. *Do Rzeczy*. **35**, ss. 22–24.
- Rowiński, T. 2021. Szantażowanie katolików. *Do Rzeczy*. **47**, ss. 24–26.
- Semka, P. 2021a. Czego nie chciano wiedzieć. *Do Rzeczy*. **46**, ss. 25–27.

- Semka, P. 2021b. Gra w zbijanego. *Do Rzeczy*. **47**, ss. 30–31.
- Warchała J. 2019, Zrozumieć fenomen Innego/Obcego. *Etyka*. **1**, ss. 268–279.
- Ziemkiewicz, A.R. 2021a. Granice szaleństwa i zdrady. *Do Rzeczy*. **46**, ss. 28–30.
- Ziemkiewicz, A.R. 2021b. Przekraczanie granic. *Do Rzeczy*. **39**, ss.24–26.
- Żychliński, A. 2009. Homo loquens. O różnicy antropologicznej. *Teksty Dru-
gie*. **5**, ss. 56–84.

**Social activities and the process of profiling the social world. The case
of the right-wing and liberal interpretation of the situation
on the Polish-Belarusian border**

Abstract: When in the second half of 2021 the situation on the Polish-Belarusian border rapidly inflamed, it became a subject of numerous articles published in major opinion weeklies of different ideological orientations. Their analysis using the profiling concept developed by Jerzy Bartmiński allowed to reveal two alternative profiles of people trying to cross Polish border from Belarus (illegal immigrant versus refugee) and different images of the social world hidden behind them, manifested in ideological (right-wing and liberal) language codes. According to J. Bartmiński's concept, profiling is reconstructable practically in every text of culture, and the reconstruction of profiling makes it possible to obtain a cognitive definition, i.e. one that allows to present the way the speakers understand the events of the social world, the ways of ordering, categorizing and evaluating them. The reconstructed profiles were used in the analysed texts to generate different action patterns (defense of sovereignty versus helping people in a humanitarian crisis), which, however, have a common area, which is identifying the figure of external enemy and inner traitor.

Keywords: image of the world, profiling, action patterns, right-wing ideology, liberal ideology, the situation on the Polish-Belarusian border

Translated by Bartosz Zychowicz